

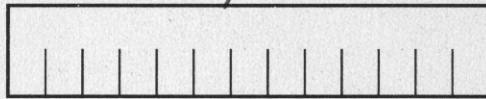
Gyűjtő: DR. VOTER TAMÁS
Gyűjtés ideje: 1989.

Tart:

BÍRÁLAT: ÉLETMŰVÉSZSÉGALAPÚ A
VAGY-VALÓBEN C. BŐLCSESZÖVETŐRI
ÉRTÉKELÉSRŐL

3 lap

LOGIC

FÖLDRAZSI KULTAJÓ: BUDAPEST

SZÁMJA: XXXIII

Birálat

Szapu Magda Viola: Életmódvizsgálatok a Vág völgyében. Szimő község a XX. század első felében c. bölcsészdoktori értekezéséről

A szerző szimői származása, doktori disszertációjában szülőfalujáról kíván néprajzi vázlatot adni. Ő maga Magyarországon élő csehszlovák állampolgár [igen sajnálatos, hogy ebben a minőségében nem kapta meg az engedélyt a szlovákiai levéltárakban végzendő kutatásokhoz] - és néprajz szakos muzeológus, aki a hazai folklorisztikai és néprajzi irodalomban már több új problémákat, új módszereket bevezető irással, önálló kiadvánnyal hívta föl magára a figyelmet. [Gondolok itt pl. azokra a tanulmányokra, amelyekkel részben jelenlegi munkahelyének, Kaposvárnak a környékén, részben a disszertációban is tárgyalt Szimőn a cigány lakosság hiedelemrendszerét, temetkezési szokásait, folklórjuk életmegnyilvánulásait vizsgálta, amelyek - többek közt - becses hozzájárulást jelentettek az orális szövegek hagyományozásának általános kérdésköréhez is.] A disszertáció nem kezdőnek a munkája, a szerző már bebizonyította, hogy jó felkészültséggel szakterületén, a néprajzban új megközelítéseket is képes kialakítani és figyelemre méltó eredményeket tud elérni.

Magának a disszertációnak a programja a jelenlegi magyar néprajzban is "élő" hagyományos műfaj szabályai szerint leíró néprajzot kíván adni Szimőről. A hangsúly a tárgyi világon, gazdálkodáson, valamint a társadalmi élet szokásrendjén van. Bizonyos módszertani ujitó törekvést jelez, hogy a gazdálkodásról szóló fejezetben egy példának választott középparaszti gazdaságot, a lakáshasználat bemutatásánál ugyancsak egyes konkrét családok fekvőhelyeinek a házon belüli elosztását, a butorzat használatát választja példának.

Pusztán földrajzi helyzete révén is becses hozzájárulás a néprajzi irodalomhoz Szimő monográfiája. A szerző joggal mutat rá, hogy a Vág alsó folyása melletti faluk fehér foltot jelentenek a néprajzi kutatásban, ezen a hiányon csak Fehérváryné Nagy Magda tavaly ugyancsak Budapesten benyújtott doktori disszertációja enyhített valamit Gúta gazdálkodásának bemutatásával.

A monográfia forrásanyaga mindenekelőtt helyszini néprajzi megfigyelés és kulcsadatközlőkkel /jegyzékük megtalál-

feldolgozott interjúk² -

ható a kézirat végén. A történeti háttér és a jelen században lezajlott folyamatok ábrázolásához a szerző adatokat gyűjtött statisztikákból, országos összeírásokból, a Csehszlovák Köztársaság idején országszerte vezetett falukrónikából, főleg használta az országos térképfelvételek vonatkozó lapjait, a József császár alatt készített I. katonai felvételtől kezdve - ezeket illusztrációként csatolja is. Az összesen 102 fotó arról tanuskodik, hogy a helyszíni megfigyelések során a rögzítésnek ezzel a módjával, de az archiv anyag föltárásával is ügyesen, szakszerűen tudott élni a szerző.

Végeredményben a dolgozat képet ad arról, hogy egy nagy mértékben elzárt fekvésű, vízjárta területek között épült falu határhasználata, településrendszere hogyan alakult az elmúlt 100-150 év alatt. A dolgozat szinte teljes számbavételt ad a dűlőnevekről, amelyek gyakran kapcsolódnak a természeti formák és a hasznosítási mód jellegéhez. Képet kapunk egy olyan község földműveléséről, amelyben megkülönböztetett jelentősége volt a káposztatermesztésnek és a káposzta értékesítése, részben egyéb zöldségfélék, gyümölcsök piacra vitele jelentette a legfontosabb pénzszerzési lehetőséget, a tehetősebb gazdák állathizlalása mellett. A nagyszámu szegény népesség számára kubikusmunka, részesaratás, hat hetes summásnak való elszegődés adott a községen kívül létfenntartási lehetőséget.

Sajnos, a sok témát fölölelő program és a terjedelemmel való gazdálkodás elég szűkszavú, és ezért sokszor általános-
ságoknál maradó előadásmódra vezette a szerzőt. A társadalom-
rajz című fejezet nem sokkal tud többet mondani, mint a föld-
reformok hatását a vagyon-
strukturára, a nem paraszti élet-
formák, iparosok, kereskedők jelzését a község életében, és
rövid utalásokat a helyi öngazgatás, közigazgatás működéséről.
Summás tárgyalást kap az elvándorlás, bevándorlás kérdése is.
A családszervezetről, rokonságról, szomszédságról és a közösségi életéről szóló szakaszok - annak ellenére, hogy megállapításaik helytállóak - számos részletükben bővebb kifejtést igényelnének. Találomra említék néhány ilyen témát:
- hogyan is illeszkedett a község belső társadalmi tagolódásába a 20-as évektől sikeresen kibontakozó önkéntes színjátszó mozgalom? Néhány rövid adat jelzi, hogy a két világháború közt jelentős baloldali politikai szervezkedés folyt Szimón, a környék "kismoszkvának" is nevezte - de a magyar

Térs.

1
0

⊙

olvasó számára még a csehszlovákiai szervezetek nevének föloldása, megmagyarázása is elmaradt. Olyan mondatok, a családsszervezetről szólva, mint: "Amíg a szülők éltek, az örökséget ritkán osztották szét" /87. old./ általánosságukban szinte semmit sem adnak ahhoz, amit helyszini tájékozódás nélkül is föltételeznénk. Ismétlem: az itt említett kifogások nem annyira Szapu Magda Viola kritikáját kívánják adni, mint inkább a leíró néprajzi monográfia műfajnak a korlátait kívánják megmutatni - amely azonban jelenleg benne van a néprajztudomány gyakorlatában és a "fehér foltok" tisztázásában valóban hasznos szolgálatokat is tesz.

Szapu Magda - és ez mindenképpen dicséretére szolgál - megpróbálja érzékeltetni Szimő egyedi sajátosságait a szomszéd községek között, a velük végzett rendszeres összevetések által. Némelyik érintett témánál, mint pl. a lakóház típusa, a tüzelőberendezés, stb. az országos néprajzi tipológiában való elhelyezésre is vállalkozik.

A magyar etnográfus olvasót, különösen a változásokat a századfordulótól napjainkig követő szakaszban, rendkívül érdekelné, hogy a politikai változások, az egykori Komárom megye északi peremén lévő községnek a Csehszlovákiához való csatolása, majd visszacsatolása, a második világháború, azt követően az új szlovák kormányzat magyarelles intézkedései, majd ennek föloldása hogyan is érintették. Jó lenne tudni többet az utóbbi évtized alatt városba költözött 100-150 fiatal pár etnikai beilleszkedéséről, illetve egyáltalán a község népességének etnikai összetételéről, ennek változásairól, az iskolarendszerről, stb. Ezt megint nem kívánom kritikaként kiéleznem, mivel nem tudom, hogy a csehszlovák állampolgár szerzőt milyen kötöttségek tartották vissza esetleg e kérdések vizsgálatától.

A minősítésnél, mindezek ellenére, véleményem szerint a mérleg pozitív irányban billen ki, még ha személyemben fájdalom is, hogy a szerző nem egy jobban problémákra irányított elemzést választott. Javaslatom ezért "cum laude" minősítés. /Ha szerző egyéb folklorisztikai munkáit adta volna be, nem haboznék a "summa cum laude" minősítést javasolni./

Budapest, 1989. augusztus 7.

Dr. Hoffer Tamás